

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 14 maj 2007

Mål nr

Ö 5070-05

KLAGANDE

1. PA

2. IJ

3. K-AJ

4. B-L.M.

5. H-I.M.

Ombud för 1-5: Advokat JT

MOTPARTER

1. HK

Ombud och offentlig försvarare: Advokat UI

2. Pressens Bild Images Aktiebolag (tidigare Pressens Bild Aktiebolag),
556005-5104
Gjörwellsgatan 30
112 88 STOCKHOLM

Ombud: Advokat UI

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut den 16 december 2005 i mål Ö 6577-03

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

För biträde åt HK i Högsta domstolen tillerkänns Ulf Isaksson ersättning av allmänna medel med fyrtiotusenetthundrasjuttiosju (40 177) kr, avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 8 035 kr.

PA, IJ, K-A.J., B-L.M. och H-I.M. skall solidariskt ersätta Pressens Bild Images Aktiebolag för rättegångskostnader i Högsta domstolen med etthundra-sextiosextusenfemhundra (166 500) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PA, IJ, K-A.J., B-L.M. och H-I.M. har yrkat att Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut att avvisa deras talan och återförvisar målet till tingsrätten för prövning i sak. De har också yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i underinstanserna samt befrielse från skyldigheten att ersätta motparternas rättegångskostnader där.

HK och Pressens Bild Images Aktiebolag har bestritt ändring av hovrättens beslut. I andra hand har de yrkat att Högsta domstolen ogillar motparternas i målet förda talan.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Högsta domstolen har att pröva om 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen, den s.k. databasregeln, är tillämplig på de ifrågavarande artiklarna i PressText vilka tillhandahölls under tiden den 22 augusti 1996 – den 10 april 2002. Enligt bestämmelsen i dess lydelse mellan den 1 januari 1999 och den 31 december 2002 skall lagens föreskrifter om radioprogram tillämpas när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för yrkesmässig framställning av tekniska upptagningar eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på särskild begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret. – Såvitt här är av intresse hade bestämmelsen samma sakliga innehåll före den 1 januari 1999.

I nuvarande lydelse av yttrandefrihetsgrundlagen används termen databas, vilken sakligt inte torde skilja sig från uttrycket register med upptagningar för automatisk databehandling. I fortsättningen används här ordet databas.

HK och Pressens Bild har i första hand gjort gällande att det är redaktionen för den periodiska skriften tidningen Expressen som tillhandahållit de ifrågasatta artiklarna i PressText på sätt som skyddas av databasregeln.

På grundval av det som tingsrätten och hovrätten har funnit utrett om sakförhållandena utgår Högsta domstolen från i huvudsak följande omständigheter. Artiklarna tillhandahölls på Internet genom databastjänsten

PressText som bedrevs av Pressens Bild. De hade varit publicerade i Expressen. Allt redaktionellt material som varit publicerat i Expressen sändes senast dagen efter utgivningen, i oförändrat skick, på elektronisk väg i form av komprimerade datafiler till en server hos Pressens Bild. I anslutning till artiklarna angavs att de publicerats i Expressen samt datum för publiceringen. Pressens Bild hade inte rätt att göra ändringar i artikeltexten. Expressens redaktion bestämde självständigt när och hur länge visst material skulle hållas tillgängligt i PressText. Pressens Bild och Expressens ägare var skilda juridiska personer, låt vara att det vid den tid målet rör fanns ett ägarsamband mellan företagen. Pressens Bild hanterade i PressText även material publicerat i andra periodiska skrifter än Expressen.

Databasregeln är enligt vad som uttalades vid dess tillkomst (se prop. 1990/91:64 s. 63 ff.) tänkt att vara ett komplement till den s.k. bilageregeln (1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen) som Högsta domstolen i NJA 2003 s. 31 fann inte vara tillämplig på sådant tillhandahållande ur en databas som avses i databasregeln. Bilageregeln ger t.ex. en dagstidning möjlighet att under samma ansvarsregler som gäller för den periodiska skriften tillhandahålla hela eller delar av dennas innehåll i oförändrat skick genom ett radioprogram eller en teknisk upptagning. Genom databasregeln skall redaktionellt material hos en tidning, vilket inte redan publicerats i tidningen, kunna få ett motsvarande skydd som tryckt information. Också tidningens ”pressklipp” i elektronisk form omfattas – sett i belysning av Högsta domstolens ställningstagande i NJA 2003 s. 31 – av databasregeln, i vart fall så länge det är tidningen själv som har databasen hos sig. En viktig del av motivet till regeln är behovet av skydd för nyhetsförmedlingens källor. Den krets av aktörer som databasregeln ursprungligen tog sikte på och som skulle tillhandahålla informationen anslöt till bestämmelsen i 1 kap.

2 § yttrandefrihetsgrundlagen om vilka som utgör mottagare av uppgifter som omfattas av meddelarfrihet.

Bedömningen av om databasregeln är tillämplig i ett fall som det förevarande är beroende av vem som skall anses ha tillhandahållit informationen. Genom att det i regeln används uttrycket tillhandahålla kan det därmed avses något annat än det faktiska utsändandet av informationen (jfr att det i 1 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen talas om sändningar av radioprogram vilka uppenbarligen inte behöver tekniskt omhändersas av programföretaget). Avgörande för bedömningen bör därför inte vara var databasen kan sägas vara placerad eller om databasverksamheten är förlagd till en särskild juridisk person. I stället får anses mest förenligt med de intressen som grundlagarna bygger på, inte minst intresset av att källskyddet bevaras, att den som faktiskt råder över informationen i databasen också betraktas som den som tillhandahåller den. Ett sådant mindre formalistiskt synsätt överensstämmer med det synsätt som för dessa frågor i ett senare lagstiftningsärende (som inte innebar någon lagändring i nu aktuellt avseende) förespråkades av Mediegrundlagsutredningen (SOU 2001:28 s. 198 f.) och till vilket departementschefen i huvudsak anslöt sig (prop. 2001/02:74 s. 46 f.). (Jfr även NJA 2001 s. 445 och 2004 s. 574.)

Vad nu sagts pekar mot att redaktionen för tidningen Expressen, som har gjort det redaktionella urvalet vid publiceringen av artiklarna och som behållit kontrollen över materialet, skall anses ha tillhandahållit allmänheten Expressenartiklarna i PressText. Annat har inte framkommit än att informationen ur databasen tillhandahållits på särskild begäran och att mottagaren inte kunnat ändra innehållet.

Av 4 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen följer att en databas som har grundlagsskydd skall ha en utgivare som ansvarar för innehållet och som utses av den som bedriver tillhandahållandet av informationen ur databasen. Härav följer i sin tur att en sådan databas bara kan ha ett enda massmedieföretag som huvudman. En databas där information från flera sådana företag samlats går därför inte att förena med det yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet. I yttrandefrihetsgrundlagen finns inte någon bestämmelse om hur avgränsningen mellan olika databaser skall göras. I ett något annat sammanhang (beträffande frågan om hur man skall skilja en databas från en annan när det gäller databaser där användaren/informationsmottagaren kan ändra i innehållet) har anförts att det får anses utgöra en databas om det med hänsyn till hur innehållet är ordnat på databasadressen är naturligt att betrakta den som en enhet (SOU 2001:28 s. 202). Samma synsätt bör kunna anläggas i förevarande sammanhang.

I det nu aktuella fallet visar utredningen följande om hur innehållet på databasadressen <http://www.prb.se> var ordnat. En startsida hade en lista på de tidningar m.m. som var källor till PressText och en ”starta sökning”-funktion. På sidan för denna funktion kunde fritextsökning göras, eventuellt begränsad till viss tidsperiod, med val av en eller flera källor (t.ex. alla källor eller Expressen), namn, upphov (t.ex. artikelförfattare), avdelning (t.ex. ekonomi) och format för träffar (t.ex. antal träffar per sida). På sidan för en viss artikel som visades angavs bl.a. källa (t.ex. Expressen), avdelning (t.ex. NYH) och datum.

Mot bakgrund av det som tidigare anförts om syftet med databasregeln får det anses naturligt att betrakta innehållet i den samling av datafiler som innehållit Expressenartiklar som en enhet i PressText och alltså som en egen databas som var skild från motsvarande databaser med innehåll hämtat från andra källor och vars innehåll tillhandahölls av Expressens redaktion.

Det anförda innebär att det av PA och medparter påtalade tillhandahållandet av artiklar skall anses omfattas av yttrandefrihets-grundlagens skydd, varför överklagandet skall lämnas utan bifall.

Hinder mot denna utgång kan inte anses föreligga på grund av Europakonventionen, något som PA och medparter har hävdad.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Göran Regner, Dag Victor, Ann-Christine Lindeblad, Ella Nyström (referent), och Per Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Rikard Backelin